गाथिनो विश्वामित्रः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

शंसा महामिन्द्रं यस्मिन्विश्वा आ कृष्टयः सोमपाः काममव्यन्।

यं सुक्रतुं धिषणे विभ्वतष्टं घनं वृत्राणां जनयन्त देवाः॥ ३.०४९.०१

महाम्- महान्तम्। इन्द्रम्- परमेश्वरम्। शंस- स्तुहि। यस्मिन्। विश्वाः- सर्वे। सोमपाः- रसानुभवितारः। कृष्टयः- मनुष्याः। कामम्- स्वेच्छाम्। अव्यन्- प्राप्नुवन्ति। यम्। सुक्रतुम्- शोभनप्रज्ञम्। विभ्वतष्टम्- व्याप्तसृष्टिशक्तिसम्पन्नम्। वृत्राणाम्- आवरणानाम्। घनम्- नाशकम्। धिषणे- द्यावापृथिव्यौ। देवाश्च। जनयन्त- अजनयन्॥१॥

यं नु नकिः पृतनासु स्वराजं द्विता तरति नृतमं हरिष्ठाम्।

इनतमः सत्वभिर्यो ह शूषैः पृथुज्रया अमिनादायुर्दस्योः॥ ३.०४९.०२

यम्। स्वराजम्- स्वप्रकाशम्। द्विता- द्विधा स्थितम्। नृतमम्- अतिशयेन नेतारम्। हरिष्ठाम्- प्राणाश्वस्थम्। नकिः- न कोपि। तरति- जयति। यः। शूषैः सत्वभिः- महाबलैः। इनतमः- परमेश्वरो भवति। पृथुज्रयाः- प्रभूतवेगः। दस्युः- स्तेनस्य। आयुः। अमिनात्- बबाधे॥२॥

सहावा पृत्सु तरणिर्नार्वा व्यानशी रोदसी मेहनावान्।

भगो न कारे हव्यो मतीनां पितेव चारुः सुहवो वयोधाः॥ ३.०४९.०३

सहावा- सहनशीलः। पृत्सु- युद्धेषु। तरणिः- तारकः। अर्वा न- अश्व इव स्थितः। मेहनावान्- वर्षकः। रोदसी- द्यावापृथिव्यौ। व्यानाशिः- व्याप्नोति। भगः- सौभाग्यसम्पन्नः। न- सम्प्रति। कारे- शोभनकर्मणि। मतीनाम्- मतिभिः। हव्यः- आहूतः। पितेव- जनक इव। चारुः- कल्याणः। सुहवः- शोभनाह्वानसम्पन्नः। वयोधाः- हव्यधारकः॥३॥

धर्ता दिवो रजसस्पृष्ट ऊर्ध्वो रथो न वायुर्वसुभिर्नियुत्वान्।

क्षपां वस्ता जनिता सूर्यस्य विभक्ता भागं धिषणेव वाजम्॥ ३.०४९.०४

दिवः- नभसः। धर्ता- धारकः। रजसस्पृष्टः- नभस उत्कर्षभागे स्थितः। ऊर्ध्वः- उत्कृष्टः। रथः- रंहणशीलः। रथी ऋतस्य नो भवेति श्रुतेः ऋतं रथः। न वायुः- वायुरिव। वसुभिः- सम्पद्भिः। नियुत्वान्- प्राणाश्वयुक्तः। क्षपाम्- अन्धकाराणाम्। वस्ता- आच्छादयिता। सूर्यस्य- सवितुरात्मनः। जनिता- प्रदर्शकः। धिषणा- धीः। वाजम्- स्वनानागतीः। इव- यथा विभजति तथा। भागं विभक्ता- सूक्ष्मतत्त्वानां विभागकर्ता॥४॥

शुनं हुवेम मघवानमिन्द्रमस्मिन्भरे नृतमं वाजसातौ।

श्रृण्वन्तमुग्रमूतये समत्सु घ्नन्तं वृत्राणि संजितं धनानाम्॥ ३.०४९.०५

पूर्वं व्याख्यातम्॥५॥